

Subject Area
Education Management

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 102
PP: 2907-2913

Arrival
25 June 2022
Published
30 September 2022

Article ID Number
64267
Article Serial Number
09

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29222/8/sssj.64267>

How to Cite This Article
Üzümcü, Ş., Üzümcü, M.
& Altunay, S. (2022).
“Sınıf Öğretmenlerinin
Sosyal Bilgiler Dersinde
Değerler Eğitime
İlişkin Görüşleri”
International Social
Sciences Studies Journal,
(e-ISSN:2587-1587)
Vol:8, Issue:102;
pp:2907-2913

Social Sciences Studies
Journal is licensed under
a Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri

Opinions of Class Teachers on Values Education in Social Studies Course

Şehmus Üzümcü¹ Mehmet Üzümcü² Sedat Altunay³

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi., Siirt Üniversitesi, SBE, Eğitim Yönetimi, Siirt, Türkiye

² Müdür Yardımcısı., MEB, Batman, Türkiye

³ Müdür Yardımcısı., MEB, Batman, Türkiye

ÖZET

Toplumdaki bireylerin sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük gibi değerlerin kıymetini bilmeleri için değerler eğitimi konusunda sistemli bir şekilde eğitilmesi gerekmektedir. Bu anlamda değerler eğitimi açısından etkili derslerden biridi de sosyal bilgiler dersidir. Bu çalışma ise sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimiyle ilgili görüşlerini incelemektedir. Nitel nitel araştırma yaklaşımına dayalı fenomenolojik desen kapsamında yürütülen çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Katılımcılar, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Batman Merkez ilçelerdeki ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma verileri içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgularda öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programında var olduğu düşünülen değerleri adil olmak, yardımseverlik, vatanseverlik, sorumluluk, saygı, barış, dürüstlük, bilimsellik, duyarlılık ve çalışkanlık olarak sıraladıklarını, bu süreçte değerleri öğrencilere aktarmak için ağırlıklı olarak biyografi inceleme, araştırma yaptırma, telkin ve model olma gibi yöntemler kullandıkları ve var olduğunu düşündükleri değerleri öğrencilere aktarırken ailenin yetersizliği, programın yetersizliği, okulun fiziksel ve altyapı eksikliği ve öğrencilerin ilgisizliği gibi konularda sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Sınıf öğretmeni, Değer, Değerler Eğitimi

ABSTRACT

In order for individuals in the society to appreciate values such as love, respect, tolerance and honesty, they should be systematically trained in values education. In this sense, one of the effective courses in terms of values education is the social studies course. This study examines the opinions of classroom teachers about values education in social studies course. In the study carried out within the scope of the phenomenological design based on the qualitative qualitative research approach, the data were obtained by semi-structured interview technique. Participants consist of 15 classroom teachers working in primary schools in Batman Central districts in the 2021-2022 academic year. Research data were analyzed through content analysis. According to the findings, the teachers listed the values that are thought to exist in the social studies curriculum as being fair, benevolence, patriotism, responsibility, respect, peace, honesty, scientific, sensitivity and hard work, and in this process, in order to transfer the values to the students, mainly biography examination, research, suggestion. It was determined that they used methods such as modeling and modeling, and while transferring the values they thought to exist to the students, they experienced problems such as the inadequacy of the family, the inadequacy of the program, the lack of physical and infrastructure of the school, and the indifference of the students.

Keywords: Social Studies Classroom teacher, Value, Values Education

1. GİRİŞ

Son dönemde tüm dünyada ve ülkemizde şiddet, güvensizlik, kötü alışkanlıklar, sevgi ve saygı eksikliği, hoşgörüsüzlük ciddi bir artış göstermektedir. Toplumsal yapı içerisinde insani değerlerin azalması, sonraki nesiller açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır; bunun için eğitim sistemlerinin etkin ve sorumlu vatandaşlar yetiştirme hedeflerine ulaşması için gereken önlemlerin bir an önce alınması gerekmektedir (Deveci ve Ay, 2009). Hoşgörü, sevgi, saygı, merhamet, çalışkanlık ve dürüstlük gibi değerleri olmayan kişilerin daha çok olumsuz ve yıkıcı davranışlar sergileyeceklerini ve topluma zarar veren eylemlere daha kolay dahil olabileceklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle, bir eğitim sisteminde öğrencilerin yüksek akademik başarı elde etmekten ziyade değerleri kazanmaları daha önemli görünmektedir. Bu doğrultuda bireylerin çeşitli değerleri kazandığı bir toplum oluşturabilmek için değerler eğitimi ayrıntılı planlar ile sistemli bir şekilde uygulanmalıdır (Deveci, 2015).

Gelişmesi ve olgunlaşması için eğitime ihtiyaç duyan önemli bir alan olan (Doğanay, 2009) değerler, farklı kavramsal tanımlara sahiptir. Türk Dil Kurumu (2009) değer kavramını “bir şeyin önemini, ne kadar değerli olduğunu ve değerliliğini değerlendirmek için soyut bir ölçüt” olarak tanımlamaktadır. Değer, somut veya soyut kavramları değerlendirmek için soyut bir ölçüttür. Başka bir ifadeyle canlı ve cansız varlıkların, olay ve olguların önemini ve durumunu ifade eden bir kavramdır (Köknel, 2007). Değerler, bireysel ya da toplumsal bir grup tarafından kabul edilen standartlar, inançlar ve ahlaki ilkelerdir. Kısaca değer, kişinin yaşamı nasıl algıladığını ve amaçlarının neler olduğunu belirleyen, kararları etkileyen, ilkeleri şekillendiren ve inançları yansıtan bir seçimdir

(Baloğlu ve Balgamiş, 2005). Değer eğitimi ise, değerlerin öğretmen veya diğer yetişkinler tarafından öğrencilere öğretilmesi, buna uygun çeşitli etkinliklerin uygulanması ve temel değerlerin anlamlarının öğrencilerin zihnine empoze edilmesi için araştırmalar yapılması olarak açıklanabilir (Deveci, 2015). Öğrencilerin değerleri ve ahlaki öğrendikleri veya geliştirdikleri okullardaki her türlü etkinlik genellikle değerler eğitimi olarak adlandırılır (Halstead, 1996). Antik dünyada Konfüçyüs ve Aristoteles'e ve ortaçağ dünyasında Thomas More, Thomas Aquinas ve Abu al-Ghazali'ye kadar uzanan değerler eğitimi, John Dewey, Laurence Kohlberg ve Richard S. Peters gibi eğitim uygulayıcılarının bilişsel, davranışsal, sosyal ve pedagojik teorileri sayesinde son zamanlarda, eğitimin tüm ihtiyaçlarını kapsamlı ve etkili bir şekilde ele almanın tamamlayıcı bir yolu olarak görülmektedir (Lovat, 2011). Değerler eğitiminin modern kaynağı olarak değerlendirilen Whitehead ve Dewey 20. yüzyıl başlarında eğitimin "bütün bir insan" olarak yetişmesinin beklendiğini ve faydalı/işlevsel olabilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Shea, 2003). Kirschenbaum (1995) ise değerler eğitiminin doğasının insanlara ve diğer varlıklara yardım etmeyi gerektirdiğinin altını çizmiştir.

Değer eğitimi evde, okulda, diğer birçok kurumda ve hayatın her yerinde bir süreç olarak doğrudan elde edilir. Değer eğitiminin tema olarak içerdiği konular karakter ve ahlaki gelişim, dini eğitim, manevi gelişim, vatandaşlık eğitimi, kişisel, sosyal ve kültürel gelişimdir (Deveci vd., 2009). Uygulama açısından genellikle açık ve örtülü şekilde gerçekleştirilmektedir. Açık değerler eğitimi, öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki açık niyetleri ve uygulamaları da dahil olmak üzere, değerlerin ve ahlakın ne ve nasıl öğretileceğine ilişkin okulların resmi müfredatına atıfta bulunurken, örtük değerler eğitimi okul ve sınıf uygulamalarına gömülü bir örtük müfredat ve örtük değerlerle ilişkilidir (Thornberg, 2008). Sosyal bilgiler dersi de değerler eğitiminin en etkili verilebildiği derslerden birisidir. Hem içerdiği konuların tarihsel bir niteliğe sahip olması hem de farklı kültür ve yaşam öykülerini anlatması ve disiplinler arası yapıya sahip olması nedeniyle değerler eğitimi açısından sosyal bilgiler oldukça önemli bir derstir (Kan, 2010). Nitekim Milli Eğitim Şurasında değerler eğitiminin örgün ve yaygın eğitimin her kademesinde aktif olarak yer alması ve kitle iletişim araçlarının etkin bir şekilde kullanılması ve değerler eğitimi konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2010). Bu doğrultuda 2004 yılında dördüncü ve beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yapılan değişikliklerle daha önceki programlarda örtük olarak yer bulan değer eğitimine doğrudan yer verilmiştir (Yiğittir ve Keleş, 2011). Sosyal bilgiler dersi müfredatı, toplumun önemli gördüğü değerleri değerlerin öğretimi yoluyla kazandırmayı amaçlamaktadır (Aran ve Demirel, 2008). Bununla ilişkili bir çalışmada Çelikkaya ve Filoğlu (2014) sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer ve değerler eğitimi nasıl tanımladıkları ve bu kapsamda yaptıkları faaliyetleri belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında öğretmenlerin sosyal bilgiler ders programında var olduğu düşünülen değerleri adil olmak, yardımseverlik, vatanseverlik, sorumluluk, saygı, barış, dürüstlük, bilimsellik, duyarlılık ve çalışkanlık olarak sıraladıklarını belirlemiştir. Daha geniş kapsamlı bir çalışmada ise Whitney (1986) 75 farklı okulun sosyal bilgiler öğretmeninin değer eğitimi etkinliklerine yönelik bakış açılarını incelediği çalışmasında öğretmenler tarafından en sık öğretilen değerlerin dürüstlük, sorumluluk ve saygı olduğunu tespit etmiştir. Başka bir araştırmada ise Aydın (2003) temizlik, özgürlük, saygı, bağımsızlık, insan hakları, geniş görüşlü olma, refah içinde yaşama, akıllı olma gibi değerlerin önemli değerler olduğunu tespit etmiştir. Yiğittir ve Öcal (2011) ise liselerde görevli tarih öğretmenlerinin değer ve değerler eğitimi konusundaki görüşlerini inceledikleri çalışmalarında öğretmenlerin tarih dersi kapsamında en sık öğrettikleri değerlerin vatan ve millet sevgisi, milli ve manevi değerlere sahip olma, bağımsızlık, birliktelik, tarih şuuruна sahip olma ve çalışkanlık gibi değerler olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan öğretmenler değerlerin kazandırılmasında telkin, değer aydınlatması, değer analizi, ahlaki muhakeme, bilişsel süreçleri harekete geçirme gibi farklı teknikler kullanmaktadır. Çelikkaya ve Filoğlu (2014) sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin öğrencilere kazandırılması için öğretmenlerin model olma, performans ödevi verme, örnek kişilerin hayatını inceletme, birebir konuşma ve soru cevap gibi teknikleri kullandıklarını belirlemiştir. Yiğittir ve Öcal (2011) ise öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için telkinde bulunma, kitap ve örnek olay inceletme, biyografi inceletme, araştırma yapma ve model olma gibi teknikleri kullandıklarını belirlemiştir. ancak öğretmenler değerler eğitimi sürecinde bir takım sorunlarla karşılaşa bilmektedirler. Öğretmenlerin bu kapsamda en sık karşılaştıkları sorunlar ailelerin yetersizliği, programın yetersizliği, öğrencilerin isteksizliğin ilgisizliği, ders saati yetersizliği gibi yetersizliklerdir (Çelikkaya ve Filoğlu, 2014). Değerler eğitiminin başarısı bu konudaki en büyük sorumluluğu alan öğretmenlerin güçlü kültürel içeriğine ve yönetim liderliğine bağlıdır. Bu doğrultuda öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Öğretmenler bu sorumlulukları yerine getirdiklerinde değerli eğitim öğretimi olumlu yönde gelişebilir ve bu sorumlulukları bilmemeleri veya ihmal etmeleri olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle değerler eğitiminin niteliğinin artırılması için öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili ihtiyaçlarının, fikirlerinin ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışma ise sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan değerler eğitimi ile ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- ✓ Sınıf öğretmenlerine göre sosyal bilgiler eğitim programında var olan değerler hangileridir?
- ✓ Sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler eğitim programında var olan değerleri öğrencilere kazandırmak için ne tür etkinlikler yapmaktadırlar?
- ✓ Sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler eğitim programında var olan değerleri öğrencilere aktarırken karşılaştıkları zorluklar nelerdir?

Araştırma kapsamında sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tecrübelerine, gözlemleme ve değerlendirmelerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda elde edilecek verilerin sosyal bilgiler öğretim programında değerlerle ilgili daha sonraki yapılacak araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı kapsamında yürütülmüştür. Nitel araştırma, doğal ortamdaki algıları ve olayları bütüncül ve gerçekçi bir şekilde tanımlamak için nitel bir sürecin yanı sıra görüşme, gözlem ve belgeleme gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek 2016). Bu çalışmada nitel yaklaşımın benimsenmesinin nedeni ise sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenecek olmasıdır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan fenomenolojik model çerçevesindedir. Fenomenolojik model, amacı bireylerin bir olay, olgu ve olguya ilişkin algılarını, deneyimlerini ve anlamlarını ortaya çıkarmak olan bir araştırma modelidir (Johnson ve Christensen, 2004). Bu doğrultuda bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenecek olması çalışmayı fenomenolojik modele yönlendirmektedir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Batman Merkez ilçelerdeki ilköğretim okullarındaki sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya sosyal bilgiler dersi veren toplam 15 öğretmen katılmıştır. Değerler eğitiminin farkında olmak ve bu konuda bilimsel bilgiye sahip olmak önemli görüldüğünden, temel seçim kriterleri sosyal bilgiler dersi veriyor olma olarak belirlenmiştir. Çalışma grubuna ait demografik özellikler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Dağılımları

Demografik Değişken	Kategori	f
Cinsiyet	Kadın	10
	Erkek	5
Yaş	20-30	7
	31-40	6
	41-50	2
Eğitim	Lisans	11
	Yüksek Lisans	3
	Doktora	1

Tablo 1'e incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin 10'u kadın beşi erkektir. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin yedisi 20-30, altısı 31-40 ve ikisi 41-50 yaş aralığındadır. Katılımcıları öğretmenlerin 11'i lisans, üçü yüksek lisans ve biri doktora düzeyinde eğitim görmüştür.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Analizi

Çalışmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerler eğitimine yönelik görüşleri ve deneyimlerini belirleyebilmek için iki bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Birinci bölümde katılımcılardan demografik bilgiler istenirken ikinci bölümde ise sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerler eğitimine ilişkin görüşlerini belirleyebilmek amacıyla 5 açık uçlu soru kullanılmıştır. Görüşme formunun kapsam geçerliliğini sağlamak için alan uzmanlarının tavsiyeleri doğrultusunda iki öğretmen ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Bu sayede görüşme formundaki soruların anlaşılabilirliğini engelleyen olası zor noktalar tespit edilerek gerekli uyarılma ve düzeltmeler yapılmıştır. Verilerin incelenmesinde veri analizi yaklaşımlarından biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Veri analizinde içerik analizinin de belirttiği gibi aşağıdaki adımlar izlenmiştir; veri kodlama, temaların etiketlenmesi, verilerin kod ve temaya göre sınıflandırılması ve ulaşılan bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu anlamda görüşme sorularına verilen cevaplar betimsel olarak tanımlanmış, ardından kodlamalar yapılmış, ilgili kodlar bir başlık altında toplanmış, temalar oluşturulmuş ve bulgular ilgili kategoriler altında toplanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde içerik analizi ile elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuş ve gerektiğinde katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

3.1. Sınıf Öğretmenlerine Göre Sosyal Bilgiler Eğitim Programında Var Olan Değerler

Araştırma kapsamında ilk olarak katılımcı öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitim programında var olan değerler hakkındaki görüşleri ele alınmaktadır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitim programında var olduğunu düşündükleri değerlere yönelik görüşleri tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Eğitim Programında Var Olan Değerler Hakkında Görüşleri

Tema	Kod	f
Sosyal Bilgiler Eğitim Programında Var Olan Değerler	Vatanseverlik	15
	Adil olma	13
	Yardımseverlik	11
	Dürüstlük	10
	Sorumluluk	8
	Saygılı olma	6
	Barış	4

Tablo 2 incelendiğinde sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler eğitim programında vatanseverlik (f=15), adil olma (f=13), yardımseverlik (f=11), dürüstlük (f=10), sorumluluk (f=8), saygılı olma (f=6) ve barış (f=4) gibi değerlerin yer aldığı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin aşağıdaki görüşleri ile de ortaya konulmaktadır.

- ✓ “Derslerde ağırlıklı olarak vatanseverlik konusu işlenmektedir.” (Ö3)
- ✓ “Aslında bu durum dersin içeriği ile de ilişkili olarak değişmektedir. Fakat adil olma, dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik eğitim programında ön plana çıkan değerlerdir.” (Ö6).
- ✓ “Atatürk’ün de belirttiği gibi yurttan barış ve dünyada barış ilkesi doğrultusunda derslerde barış duygusunu ön plana çıkaracak içerikler yer almakta ayrıca dürüstlük, saygılı olma ve sorumluluk gibi değerlere vurgu yapılmaktadır.” (Ö11)
- ✓ “Bana göre derslerde öğrencilere aktarılacak istenen değerler adalet, dürüstlük, saygı, barış, yardımseverlik ve vatanseverliktir.” (Ö15)

3.2. Öğretmenlerin Var Olan Değerleri Öğrencilere Aktarmak İçin Uyguladıkları Yöntemler

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan değerleri öğrencilere kazandırmak için uyguladıkları etkinlikler hakkındaki görüşleri ele alınmaktadır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitim programında var olduğunu düşündükleri değerleri aktarırken uyguladıkları yöntemlere ilişkin görüşleri tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3. Var Olan Değerlerin Öğrencilere Aktarılması İçin Öğretmenler Tarafından Uygulanan Yöntemler

Tema	Kod	f
Var Olan Değerleri Öğrencilere Aktarmak İçin Öğretmenlerin Uyguladıkları Yöntemler	Biyografi inceleme	13
	Araştırma yaptırma	12
	Telkin	10
	Model olma	9

Sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler eğitim programında yer alan değerleri öğrencilere aktarmak için ağırlıklı olarak biyografi inceleme (f=13), araştırma yaptırma (f=12), telkin (f=10) ve model olma (f=9) gibi yöntemler kullandıklarını vurgulamaktadırlar. Bu durum öğretmenlerin aşağıdaki görüşleriyle de ortaya konulmaktadır.

- ✓ “Örnek şahsiyetlerin hayatlarını inceleyiyorum bu sayede bu şahsiyetlerin ön plana çıkan değerlerini benimsemelerini ve bunu model almalarını sağlıyorum.” (Ö1)
- ✓ “Aslında daha çok araştırma yaptırma tercih ediyorum. Yaptıkları araştırmayı sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlıyorum. Tabii etkili olanı model olma. Bir değeri çocuklara benimsetmek istediğimde o değeri gerektiren davranışları sergilemeye azami dikkat ediyorum.” (Ö9)
- ✓ “Öğrencilere yardımseverlik, vatanseverlik, saygılı, çalışkan olma, dürüstlük ve sorumluluk gibi değerlerin hayatta kendilerine neler kazandıracaklarını anlatıyorum.” (Ö13)

3.3. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Eğitim Programında Var Olan Değerleri Öğrencilere Aktarırken Karşılaştıkları Engeller

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan değerleri öğrencilere aktarırken karşılaştıkları engeller hakkındaki görüşleri ele alınmaktadır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programında var olduğunu düşündükleri değerleri öğrencilere aktarırken karşılaştıkları engeller hakkındaki görüşleri tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Değerler Eğitiminde Karşılaştıkları Sorun Kaynakları

Tema	Kod	f
Değer Eğitiminde Karşılaşılan Sorun Kaynakları	Ailenin yetersizliği	13
	Programın yetersizliği	10
	Okulun fiziksel ve alt yapı eksikliği	8
	Öğrencilerin ilgisizliği	7

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenler sosyal bilgiler öğretim programında var olduğunu düşündükleri değerleri öğrencilere aktarırken ailenin yetersizliği (f=13), programın yetersizliği (f=10), okulun fiziksel ve altyapı eksikliği (f=8) ve öğrencilerin ilgisizliği (f=7) gibi konularda sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin aşağıdaki görüşleriyle de açığa çıkmaktadır.

- ✓ “Özellikle ev için verdiğimiz ödevleri ailelerin de katılmasını istiyoruz ancak aileler bu tür etkinliklere katılma konusunda yetersiz kalıyor.” (Ö2)
- ✓ “Her ne kadar yeni öğretim programında değerler eğitimlere yer verilmiş olsa da hence yoğunluğun biraz daha artırılması gerekiyor programın bu anlamda tam olarak yeterli olduğunu söyleyemem.” (Ö9)
- ✓ “Bazı etkinlikleri düzenlerken okulun fiziksel ve altyapı olanakları yetersiz kalabiliyor. Bu nedenle istediğimiz etkinlikleri düzenle yemiyoruz.” (Ö11)
- ✓ “Öğrencileri telkinde bulunduğumuz da bizi dikkatle dinliyorlar ancak iş uygulamaya geldiğinde maalesef yeteri kadar ilgi göstermiyorlar.” (Ö14)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma ise sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerler eğitimine ilişkin görüşlerini incelemektedir. Çalışmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar mevcut literatür bulgularıyla karşılaştırılmaktadır.

Çalışmanın birinci alt problemi kapsamında katılımcı öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitim programında var olan değerler hakkındaki görüşleri incelenmiş ve öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programında vatanseverlik, adil olma, yardımseverlik, dürüstlük, sorumluluk, saygılı olma ve barış gibi değerlerin yer aldığı yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Bu sonuç mevcut literatür bulgularıyla da tutarlıdır. Sosyal bilgiler dersi müfredatı, değerlerin öğretimi yoluyla toplumun önemli gördüğü değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır (Aran ve Demirel, 2008). Bu anlamda Çelikkaya ve Filoğlu'na (2014) göre öğretmenler sosyal bilgiler ders programında adil olmak, yardımseverlik, vatanseverlik, sorumluluk, saygı, barış, dürüstlük, bilimsellik, duyarlılık ve çalışkanlık gibi değerlerin var olduğu düşünülmektedir. Aydın (2003) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise öğretmenler temizlik, özgürlük, saygı, bağımsızlık, insan hakları, geniş görüşlü olma, refah içinde yaşama, akıllı olma gibi değerlerin önemli değerler olduğunu belirtmişlerdir. Liselerde görev yapan tarih öğretmenlerinin değer ve değerler eğitimi konusundaki görüşlerini inceledikleri çalışmalarında Yiğittir ve Öcal (2011) ise öğretmenlerin tarih dersi kapsamında en sık öğrettikleri değerlerin vatan ve millet sevgisi, milli ve manevi değerlere sahip olma, bağımsızlık, birliktelik, tarih şuuruna sahip olma ve çalışkanlık gibi değerler olduğunu ortaya koymuşlardır. Tokdemir (2007) tarafından Trabzon örneğinde yapılan bir çalışmada tarih öğretmenlerinin vatanseverlik ve milli birlik ve beraberlik değerlerinin bir toplumda öğrencilere kazandırılması gerekli en temel değerler olduğunun belirlenmesi araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çalışmanın ikinci alt problemi kapsamında sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri öğrencilere kazandırmak için uyguladıkları etkinlikler hakkındaki görüşleri incelenmiş ve öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programındaki değerleri öğrencilere aktarmak için ağırlıklı olarak model olma, araştırma yaptırma, telkin ve biyografi inceleme gibi yöntemler kullandıkları belirlenmiştir. Bu sonuç literatür bulgularıyla da desteklenmektedir. Akbaş (2004) tarafından sınıf öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin değerler eğitimi kapsamında öğrencilere örnek olma, telkinde bulunma, öğrencilerle değerleri teşvik edici güzel sözler paylaşma, öğretici hikâyeler anlatma, öğrencileri kendi değerlerinin farkına varmaları için sorular sorma, değerleri merkeze alma uygulamalarını kullandıklarının tespit edilmiş olması araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Yiğittir ve Öcal (2011) öğretmenlerin sosyal bilgiler müfredatında yer alan değerleri öğrencilere aktarırken örnek olay inceleme, telkinde bulunma, biyografi inceleme, model olma ve araştırma yapmak gibi tekniklere

başvurduklarını belirlemiştir. Başka bir çalışmada ise Çelikkaya ve Filoğlu (2014), öğretmenlerin sosyal bilimlerde değerleri anlatmak için model olma, ödev yapma, örnek insanların hayatlarını inceleme, bire bir konuşma ve soru-cevap gibi yöntemleri kullandıklarını belirlemiştir. Bu sonuçlar öğretmenlerin değerler eğitimi önemstediklerini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın üçüncü ve son alt problemi kapsamında sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri öğrencilere aktarırken karşılaştıkları engeller hakkındaki görüşleri incelenmiş ve öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretim programında var olduğunu düşündükleri değerleri öğrencilere aktarırken ailenin yetersizliği, programın yetersizliği, okulun fiziksel ve altyapı eksikliği ve öğrencilerin ilgisizliği gibi konularda sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bu sonuç da mevcut literatür bulgularıyla tutarlıdır. Tokdemir'in (2007) çalışmasında tarih öğretmenlerinin değerler eğitimiyle ilgili hem kavramsal boyutta hem de uygulama boyutunda sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Çelikkaya ve Filoğlu'na (2014) göre ise öğretmenlerin değerler eğitiminde en sık karşılaştıkları sorunlar ailelerin yetersizliği, programın yetersizliği, öğrencilerin isteksizliğin ilgisizliği, ders saati yetersizliğidir. Başka bir çalışmada ise Balcı ve Yelken (2013) ilköğretim sosyal bilgiler müfredatında yer alan değerler eğitim uygulamaları ile ilgili öğretmen görüşlerini inceledikleri çalışmalarında öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki en temel sorun kaynaklarının ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri olduğu, bunun yanında okulun fiziksel alt yapısı ve materyal eksikliği ile öğrenci ilgisizliğini de sorun kaynakları olarak sıraladıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlardan hareketle öğretmenlere değerler eğitimi konusunda uygulamalı hizmet içi eğitimlerin verilmesi ayrıca okulun fiziksel altyapısının ve materyal kapasitesinin geliştirilmesi, ailelere yönelik bilinçlendirici eğitim faaliyetlerine yer verilmesi önerilmektedir. Öğretim programında yer alan değerlerin öğrenciler açısından hangi düzeyde içselleştirildiğini incelemeye yönelik yeni araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Aran, Ö. C., & Demirel, Ö. (2008). Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 151-168.
2. Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
3. Balcı, A., & Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler Ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
4. Baloğlu, M., & Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz-değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 21-33.
5. Çelikkaya, T., & Filoğlu, S. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değere ve Değer Eğitimi İlişkin Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1541-1556.
6. Deveci, H. (2015). Value education through distance learning: opinions of students who already completed value education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 16(1), 112-126.
7. Deveci, H., & Ay, T. (2009). Values in daily life according to diaries of primary school students. *Journal of International Social Research*, 2(6), 167-181.
8. Deveci, H., Gultekin, M., & Gurdogan, O. (2009). Çocuktan çocuğa öğretim yaklaşımı ile değer eğitimi [From child to child approach to teaching the value of education]. IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi.
9. Doganay, A. (2009). Değerler eğitimi C. Öztürk (Ed.)Sosyal bilgiler öğretimi [Social Studies Teaching]. (225-256). Ankara: PegemA Yayıncılık, Ankara.
10. Halstead, J. M. (1996). Values and values education in schools. *Values in education and education in values*, 3, 14.
11. Johnson, B., & L. Christensen. (2014). *Eğitim araştırmaları. Nicel, nitel ve karma yaklaşımları*. (Çev. Ed. S. B. Demir). (4. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap.
12. Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
13. Kirschenbaum, H. (1995). *100 Ways To Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*. Allyn & Bacon/Simon & Schuster Educational Group, 160 Gould Street, Needham Heights, MA 02194-2310.
14. Köknel, O. (2007). *Çatışan değerlerimiz* İstanbul: Altın Kitaplar.

15. Lovat, T. (2011). Values education and holistic learning: Updated research perspectives. *International Journal of Educational Research*, 50(3), 148-152.
16. Shea, K. (2003). Making the case for values/character education: A brief review of the literature. *Living Values Education*, 8, 2008.
17. Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24(7), 1791-1798.
18. Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
19. Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of Tennessee*. Tennessee State University.
20. Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
21. Yiğittir, S., & Keleş, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimine ilişkin sınıf öğretmenlerin görüşleri. *Milli Eğitim*, 40(189), 144-155.